

ОХУ-ЫН НЕФТЬ, ХИЙ, ЦАХИЛГААН ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЛБАРЫН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ 2009 ОНД

*К.Дэмбэрэл**

Аливаа улсын эдийн засгийн хөгжлийн үндэс нь эрчим хүч. Дэлхийн эдийн засгийн үндэс суурь гэж үздэг. Тиймээс эдийн засгаа шинэчлэх тухай яривал эрчим хүчний шинэчлэлийн асуудал яригдах ёстой хэмээн ОХУ-ын төрийн тэргүүн мэдэгдсэн.

2009 онд ОХУ-ын “эрчим хүчний стратеги-2030” баримт бичгийг батлан гаргасан. Энэхүү баримт бичигт Орос улс зөвхөн өөрийн эрчим хүчний аюулгүй байдлаа хангах бус дэлхийн эрчим хүчний аюулгүй байдлын системийг бүрдүүлэхэд гол тоглогч байх үзэл санааг тусгасан.

Энэ нь урьд нь батлагдсан “эрчим хүчний стратеги-2020”-оос зарчмын хэд хэдэн онцлогтой болсныг салбарын сайд нь тэмдэглэсэн. Тухайлбал, энэ стратегийг хэрэгжүүлснээр Орос улс экспортын чиглэлийг олшруулах замаар олон улсын эрчим хүчний аюулгүй байдлын системийг бүрдүүлэхэд бүрэн дүүрэн оролцох, улс орны эдийн засаг нь нефть, хийгээс бүрэн хараат байдлыг багасгах, өнөөгийн ОХУ-ын ДНБ-нд ТЭХ салбарын эзэлж буй 30%-ийг 18% болгох гэх зэрэг. Нэг хүнд ногдох эрчим хүчний төрөл бүрийн эх үүсвэрийн хэмжээг 40-өөс дээш хувиар нэмэгдүүлэх, зарим тохиолдолд 80 хүртэл хувиар нэмэх зорилттой байгаа.

Эрчим хүчний эх сурвалжийн олзворлолт, түгээлт, дамжуулалт, хэрэглээ, борлуулалтын механизм болон цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэл, дамжуулалт, хэрэглээнд орчин үеийн техникийн дэвшлийг ашиглах буюу чухам энэ салбарт төгөлдөршлийг бий болгох ёстойг сануулсан. Хүний эрчим хүчний хэрэглээний шинэ хэв маяг бий болгох ёстой. Эрчим хүчний салбарын олон улсын хамтын ажиллагаанд голлон анхаарах болсон. Учир нь олон улсын энэ зах зээл дээр олон “тоглогчид” бий болсон. Эдгээр улсууд нэлээд хүчтэй байгаа нь өрсөлдөөнийг ширүүн болгож байна. Тиймээс зохих стратегитэй, тактиктай байхын чухлыг сануулсан төдийгүй олон улсын эрчим хүчний системд ОХУ тэргүүлэх үүрэгтэй байх ёстойг ерөнхийлөгч нь тунхаглав. Олон улсын эрчим хүчний системд тэргүүлэгчдийн эгнээнд байхын тулд эрчим хүчний салбарт хамтарч ажиллах олон улсын хамтын ажиллагааны найдвартай эрх зүйн үндсийг бий болгохыг оросууд санал болгож байна. ОХУ нь дэлхийн анхдагч эрчим хүчний 10 орчим хувийг үйлдвэрлэдэг. Энэ нь дэлхийн цаг агаарын дулаарал, уур амьсгалын өөрчлөлтөд “багагүй хувь нэмэр” оруулж байна.

Өнөөдөр Оросын дотоодын зах зээлд 1000 шоо м хийн үнэ дэлхийн зах зээлийн үнийн 50%-иас доош үнээр борлогдож байгаа нь салбарын

* К.Дэмбэрэл - ОУСХ-ийн эрдэм шинжилгээний ахлах ажилтан, доктор (Ph.D)

хөгжилд ч сөргөөр нөлөөлж байна. Тиймээс 2010 он гэхэд дотоодын зах зээлийн үнийг 59-64 ам.долларт хүргэх төлөвлөгөөтэй байна.

ОХУ-ын нефть олзворлогч томоохон компаниуд: нэг хоногт мян.тн-оор /2009.12.28 өдрийн байдлаар/

ЛУКОЙЛ - 248.6

Роснефть - 330.9

ТНК-ВР - 193.5

Сургутнефтегаз - 161.4

Газпром нефть - 81.0

Татнефть - 72.6

Славнефть - 51.1

Газпром - 37.0

Башнефть - 37.0

Руснефть - 33.3

Үүнээс: 635 мян.тн нефть боловсруулах үйлдвэрүүдэд нийлүүлдэг.

Байгалийн хий олзворлогч компаниуд: хоногт сая.куб.м
2009.12.28 өдөр

Газпром - 1621.3

НОВАТЭК - 99.8

Нефт. комп. - 168.1

Газ. комп. - 102.7

Нүүрс олзворлогч сав газрууд буюу компаниуд: хоногт
мян.тн

Печорский - 50.1

Донецкий - 18.4

Кузнецкий - 626.1

Канско- Ачинский - 147.4

ОХУ-ын цахилгаан эрчим хүчний үйлдвэрлэл: хоногт сая.кВт.цагаар

Атомын цахилгаан станц – 524.2

УЦС – 421.6

ДЦС- 2142.1

Жижиг цахилгаан станц- 161.2

2009 оны нефть олзворлолтын нийт хэмжээ нь 493 сая тн, 2008 онтой харьцуулбал 101% гэсэн үг. Нефтийн анхдагч боловсруулалтыг 235 сая тн., хийсэн ба экспортод 247,4 сая тн-г гаргасан нь 2008 онтой харьцуулахад 101,8% гэсэн үг. Харин нефть бүтээгдэхүүний экспорт 123 сая тн болсон нь 2008 онтой харьцуулахад 104,1% болсон.

Байгалийн хийн олзворлолт 575 тэрбум шоо м болж байгаа нь 2008 онтой харьцуулбал буурсан үзүүлэлт, дотоодын зах зээлдээ 426,5 тэрбум шоо м-г нийлүүлсэн нь өнгөрсөн онтой харьцуулбал 93%, экспортод 170,6 тэрбум шоо м-г нийлүүлсэн нь 90% гэсэн үг.

2009 онд 296 сая тн нүүрс олзворлосон нь 2008 онтой харьцуулбал 90% -тай гэсэн үг. 100 сая тн-г экспортод гаргасан нь 2008 онтой харьцуулбал 102% гэсэн үг.

Цахилгаан эрчим хүчний үйлдвэрлэл 2009 онд 989,5 тэрбум кВт.ц хүрсэн. Өнгөрсөн онтой харьцуулбал 95% болсон ба энэ голчлон Саян-Шушенскийн УЦС-ын ослоос шалтгаалсан гэсэн дүгнэлт гаргасан. Цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээ нь 974 тэрбум кВт.ц байгаа нь 2008 онтой харьцуулбал 95,2% болжээ.

2009 оны 12 сарын 15 гэхэд улсын төсөвт нефть, хийн экспортоос 1,8 триллион руб., орсон төсвийн хуульд тусгагдснаас 131% гэсэн үг. Эдгээрээс түүхий нефтийн экспортоос 1,1 трл.руб, энэ нь 149% гэсэн үг, өнгөрсөн онтой харьцуулбал, хийн экспортоос 0,378 трл.руб, 91% гэсэн үг. Нефть бүтээгдэхүүнээс 0,349 трл. Руб орж ирсэн нь 142% болжээ.

ОХУ-ын “Газпром” компани нь улсын валютын орлогын 20%, улсын төсвийн 25%-ийг тус тус бүрдүүлдэг хамгийн том компани. “Газпром” нь сүлжээний хувьд дэлхийд хоёрт орох үндэстэн дамнасан корпораци. ОХУ-ын байгалийн хий олборлолт нь урьдчилсан байдлаар 2010 он гэхэд жилд 635-665 тэрбум, шоо метр, харин 2020 он гэхэд 680-730 тэрбум шоо метр хүрэх төлөвтэй. ОХУ-ын түлш эрчим хүчний салбарын нэг тулгамдсан асуудал бол нефть боловсруулах үйлдвэрүүдийг техникийн шинэчлэл хийх явдал юм. Тухайлбал, Орос нь хийг дахин боловсруулах хүчин чадал хангалтгүй улмаас жил бүр 30 сая тн шингэрүүлсэн нефтийн хийг алдаж байгаа. Өнөө үед ОХУ нь хийн нийт олборлолтоос 12.5-15 илүүгүй хувийг дахин боловсруулж байна.

ОХУ-ын түлш эрчим хүчний салбарын хөрөнгө оруулалт 2030 он хүртэл 60 их наяд рубль болно. Өөрөөр хэлбэл, жилд ДНБ-ний 5-5,5% байна гэсэн үг.

ОХУ-ын Түлш эрчим хүчний яамны прогнозоор бол 2010 он гэхэд түүхий нефтийн экспорт 300 сая тн хүрч нэмэгдэх төлөвтэй. Түүхий нефтийн экспортын өсөлтөд тээврийн асуудал саад болсоор байгаа. Нефть бүтээгдэхүүний экспортын гол саад нь түүний чанарын доод түвшин юм. 2005 оноос ЕХ-нд зайлшгүй мөрдөх болсон найрлагадаа хүхэр бага агуулсан дизель түлшний үйлдвэрлэлээр өнөө хэр хоцрогдсоор байна.

Нефтийн тогтоогдсон нөөц нь 60 тэрбум баррель бол байгалийн хийн жилийн олзворлолт нь 656,2 тэрбум шоо м., 182 тэрбум шоо м-ийг экспортлодог. Харин импортоор 37,5 тэрбум шоо м. Байгалийн хийг авдаг. ОХУ-ын байгалийн хийн тогтоогдсон нөөц нь 47.57 трлн. шоо.м байгаа.

ОХУ-ын эрчим хүчний эх сурвалжийн үндсэн зах зээлийг тоймолбол:

Зүүн Европ /Чех, Словак, Польш, Герман/ - 25 орчим хувь, Их Британи, Ирланд- 25%, Газар дундын тэнгисийн улсууд /Грек, Кипр,

Турк, Болгар, / - 25%, Баруун Европын улсууд /Австри, Швейцарь Швед, Дани, Финлянд, Бельги/ -20%, АНУ, Канад – 7%. ОХУ-ын хувьд Европын зах зээлд нийлүүлэх тээвэрлэлтийн асуудал харьцангуй шийдэгдсэн. ЗХУ-ын худалдааны флотын 57%-ийг Орос улс өвлөн авсан. ОХУ-ын дамжуулах хоолойн нийт тууш урт нь 210 мянган км ба түүгээр ачаа эргэлтийн 52,5% нь хийгддэг.

ОХУ нь Европ гэсэн ганц зах зээлээс одоохондоо хэт хамааралтай байгаа. Ганц хэрэглэгчээс хамааралтай байгаа байдлыг өөрчлөх эрмэлзэл төрийн ч хувьд, компаниудын удирдлагын хэмжээнд ч бий боллоо. Эрмэлзлээ хэрэгжүүлэх боломжийн нэг бол Дорнод Сибирь, Алс Дорнодын нефть, байгалийн хийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, улмаар Зүүн Азийн өсөн нэмэгдэж буй хэрэгцээг харгалзан тэнд зах зээлээ өргөжүүлэх явдал юм байна.

ОХУ нь нефть, хийн томоохон ордуудыг түшиглэн эрчим хүчний нэгдсэн төвүүдийг бүсчилэх хэлбэрээр хөгжүүлж ирсэн. Энэхүү бодлогын хүрээнд Дорнод Сибирь, Алс Дорнодын нефть, хийн нэгдмэл систем бий болгохоор төрийн бодлогоо тодорхойлсон. Оросын эрчим хүчний нийт чадавхийн (нефть, хий, ус, нүүрс гэх мэтийг оруулаад) гуравны нэг нь Сибириг оршдог.

Буриад, Читаг байгалийн хийгээр хангах техник эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулахад тухайн субъектуудыг шингэрүүлсэн пропан-бутаныг Эрхүү мужийн Балаганск районд баригдах хийн боловсруулах үйлдвэрүүдээс төмөр замаар зөөвөрлөн хэрэглэгчдэд хүргэх нь үр ашигтай байна. Хийн хоолойг Эрхүү-Улаан-Үүд-Чита гэсэн туслах хоолойгоор хүргэхэд тухайн бүсийн төлбөрийн чадвар даахааргүй өртөгтэй болох тул асуудлыг хойшлуулсан. Энэ бүсэд хийг ашиглах нь Байгаль нуурын экологийн тэнцвэрийг хадгалахад нөлөөтэй зүйл. Цаашдаа бүс нутгийг бүрэн “газжуулах”-д хийг хөдөлгүүрийн түлшинд ашиглах үйл явцыг тууштай хэрэгжүүлэх нь зүйтэй хэмээн бүх түвшинд тодорхойлж байна. Өнөө үед ОХУ-ын хэмжээнд тээврийн хэрэгслэлийг шатдаг хийгээр цэнэглэгч 207 станц баригдсан.

2009 оны эцсээр ОХУ нь Зүүн Азийн зах зээлд ойртох бодлогоо бодитоор хэрэгжүүлж эхэллээ. 2009 оны 12 сарын 28 – нд “ВСТО” буюу “Дорнод Сибирь-Номхон далай” нефть дамжуулах хоолой ашиглалтад орсон. “ВСТО” нь Дорнод Сибирийн ордуудаас нүүрс устөрөгчийн бүтээгдэхүүнийг Ази-Номхон далайн бүсийн хэрэглэгчид хүргэх гол “гарц” болох юм. Энэ нь экспортод нефть, байгалийн хийг дамжуулах хоолойгоор гаргах улсын хэмжээний 3 том төслийн анхдагч нь аж. Нөгөө 2 нь “Северный поток”, “Южный поток” гэсэн нэртэй ойрын ирээдүйд ашиглалтад оруулахаар ажиллаж байна. 360 тэрбум рублийг газарт дэмий булаагүй гэдгийг “ВСТО” төсөл харуулна хэмээн ОХУ-ын удирдлагууд үзэж байгаа. “ВСТО”-г идэвхжүүлэх зорилгоор

ОХУ-ын Засгийн газар Дорнод Сибирийн ордуудаас олзворлосон нефтийн экспортын татварыг зогсоолоо.

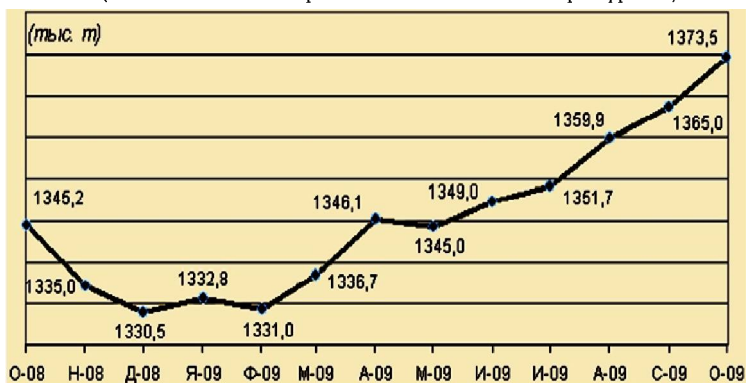
Оросын өнөөгийн удирдлага “Би Оросыг хэзээ ч эрчим хүчний их гүрэн гэж нэрлэхгүй. Гэвч бид хэнээс ч дутахааргүй нөөцтэй. Бид үргэлж хариуцлагатай хөдлөх болно. “Их наймын” орнууд эрчим хүчний аюулгүй байдлыг зөвхөн хэрэглэгч бус мөн нийлүүлэгч хангаж байх ёстой гэдэг дээр санал нийлсэн”. Тэрээр хэлэхдээ “2009 онд эдийн засгийн нефтээс хамааралтай байдлыг бууруулж чадсангүй”. 2009 онд ОХУ-ын эрчим хүчний салбарт гарсан том осол буюу гамшиг бол Саян-Шушенскийн УЦС дээр гарсан осол.

Түүхий нефть, нефть бүтээгдэхүүн ОХУ-ын экспортын 40%-ийг эзэлж байна. Орос, Хятадын нефть, хийн салбарын харилцаа “ВСТО” ашиглалтад орсноор 2009 онд мэдэгдэхүйц сайжирлаа. “Роснефть”, “Транснефть” компаниудад 25 тэрбум ам.долларын зээлийг нефть тогтвортой нийлүүлж байх нөхцлөөр Хятадууд олгов.

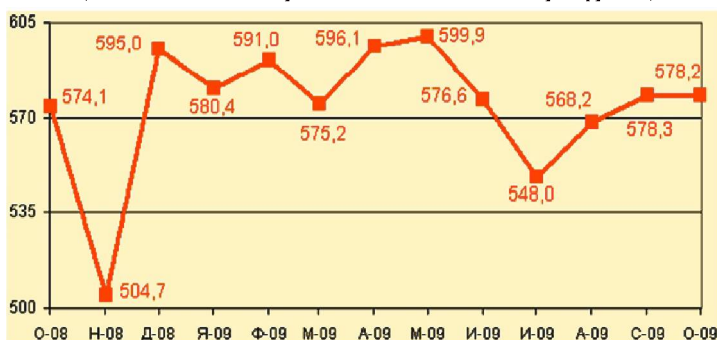
Хавсралт

ОХУ-ын хийн конденсаттай нефтийн нэг хоногийн олзворлолтын хэмжээ

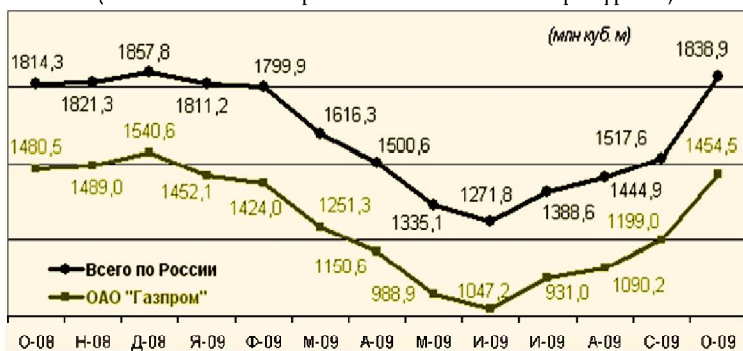
(2008 оны 10 сараас 2009 оны 10 сар хүртэл)

Нэг хоногийн нефтийн экспорт
(2008 оны 10 сараас 2009 оны 10 сар хүртэл)

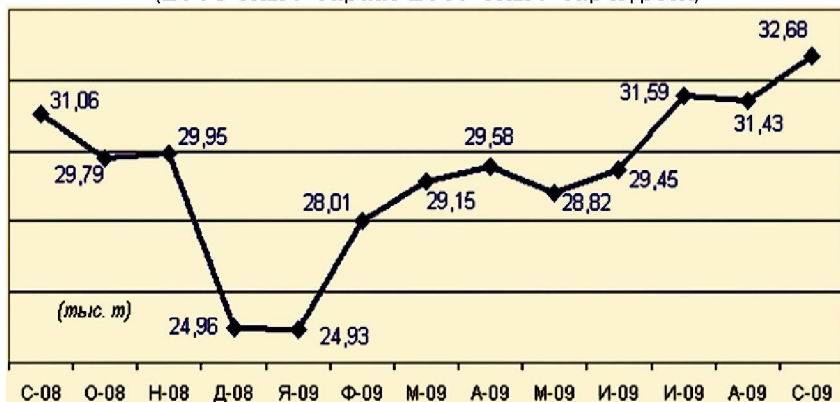

Нэг хоногийн байгалийн хийн экспорт
(2008 оны 10 сараас 2009 оны 10 сар хүртэл)

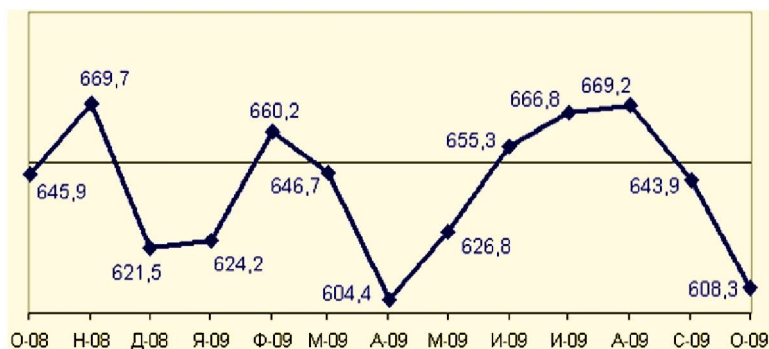
Нэг хоногийн шингэрүүлсэн шатдаг хийн үйлдвэрлэл

(2008 оны 9 сараас 2009 оны 9 сар хүртэл)

Нефть боловсруулалт

(2008 оны 10 сараас 2009 оны 10 сар хүртэл)

Нефть бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

(2008 оны 10 сараас 2009 оны 10 сар хүртэл)

